

Географія

УДК 910.3. 711.555 (477.54)

Кібець Ігор Сергійович

магістр

*Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова*

Кибец Игорь Сергеевич

магистр

*Харьковского национального университета
городского хозяйства имени А.Н. Бекетова*

Kybets Yhor

Student of the

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Погасій Сергій Олександрович

кандидат технічних наук,

доцент кафедри туризму і готельного господарства

*Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова*

Погасий Сергей Александрович

кандидат технических наук,

доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства

*Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени А.Н. Бекетова*

Pohasii Serhii

PhD of Engineering Sciences, Associate Professor of the

Department of Tourism and Hospitality

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Покоłodна Марія Миколлаївна

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри туризму і готельного господарства,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова*

Покоłodная Мария Николаевна

*кандидат географических наук,
доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства
Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени А.Н. Бекетова*

Pokolodna Mariia

*PhD in Geography, Associate Professor of the
Department of Tourism and Hospitality
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

**РОЗРОБКА ОПТИМІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ВИКОРИСТАННЯ
РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
РАЗРАБОТКА ОПТИМИЗАЦИОННЫХ МЕРОПРИЯТИЙ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕКРЕАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ
ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ
DEVELOPMENT OF OPTIMIZATION MEASURES OF USE OF
RECREATION RESOURCES OF KHARKIV REGION**

***Анотація.** Розглянуто розуміння сутності поняття оптимізація по відношенню до використання рекреаційних ресурсів територій. На основі SWOT-аналізу ведення рекреаційної діяльності обґрунтуванні пріоритетні напрями оптимізації використання рекреаційних ресурсів Харківського регіону.*

***Ключові слова:** оптимізація, рекреаційні ресурси, SWOT-аналіз.*

Аннотация. Рассмотрено понимание сущности понятия «оптимизация» по отношению к использованию рекреационных ресурсов территорий. На основе SWOT-анализа ведения рекреационной деятельности обоснованы приоритетные направления оптимизации использования рекреационных ресурсов Харьковского региона.

Ключевые слова: оптимизация, рекреационные ресурсы, SWOT-анализ.

Summary. The understanding of the essence of the concept of optimization in relation to the use of recreational resources of the territories is considered. On the basis of SWOT-analysis of conducting recreational activity, the priority directions of optimization of the use of recreational resources of Kharkiv region are substantiated.

Key words: optimization, recreational resources, SWOT analysis.

Поняття «оптимізація» має неоднозначне трактування і розглядається як [1-2; 4-6; 8]:

- складний антропологічний процес, який охоплює певний мінливий у часі об'єкт, його внутрішні підсистеми та надсистеми, до яких він належить ієрархічно, суміжні з ним системи як середовище його існування (бо без цього оптимізація не можлива і безперспективна) і який повинен бути глибоко екологічно (біологічно) оцінений, але кінцевий ефект якого мусить супроводжуватися вичерпною соціальною, економічною, а часом і політичною оцінкою;
- вибір найкращого варіанту функціонування;
- отримання максимуму можливого за мінімум зусиль (витрат), звичайно у відносно коротких інтервалах часу (оптимізація економічна);
- прагнення до стану, найбільш наближеного до динамічної рівноваги;
- отримання співвідношення, найбільш бажаного в господарському

значені;

- прихід до стану, найбільш бажаного з точки зору людини для зберігання його здоров'я;
- процес вибору найкращого варіанта з багатьох можливих. Вибір засобів раціонального використання природно-територіальних систем, тобто таких, які б забезпечували умову при якій соціально-економічні функції, що на них покладають, найбільш повно відповідали їх природним властивостям (потенціалу);
- такий процес втручання в структурно-функціональну організацію (склад, будову, роботу) живої системи (екосистеми, популяції, організму), її підсистем і блоків, який супроводжується наближенням їх показників, параметрів чи характеристик (наприклад, фотосинтезу, накопичення біомаси, розкладу органіки, кругообігу хімічних елементів, трансформації енергії чи вологи тощо) до найкращих (оптимальних) значень.

Термін «оптимізація» має в першу чергу значне соціологічне навантаження. Людина оптимізувала і надалі оптимізуватиме живі системи, біотичні процеси виключно з особистих або суспільних інтересів. Для природи оптимізація не потрібна. Природний добір і боротьба за існування, весь еволюційний процес сприяли тому, що в кожних конкретних екологічних умовах формувалися найприпасованіші, «найвигідніші» живі системи, самоорганізація, самовідновлення, самозбереження і самовдосконалення яких також відбувались у процесі тієї самої еволюції [2].

Під терміном «оптимізація» по відношенню до використання рекреаційних ресурсів слід розуміти процес спрямований на досягнення раціонального й зрівноваженого їх використання в конкретному регіоні для створення належних умов здійснення продуктивної рекреаційної діяльності місцевого населення та зовнішніх туристів. При цьому

рекреаційна діяльність розглядається в даному випадку в двох головних аспектах: 1 – як високоприбутковий міжгалузевий виробничий комплекс та 2 – як один з видів діяльності населення по задоволенню широкого кола потреб у різного роду відпочинку, оздоровленні та відновленні психологічних, емоційних, фізичних, розумових сил особистості.

Процес оптимізації використання рекреаційних ресурсів передбачає його планування, реалізацію й контроль [3; 7]. Планування оптимізаційних заходів ґрунтується на його комплексності, врахуванні всіх взаємопов'язаних напрямків, виділенні пріоритетних з них.

Комплексність у плануванні повинна віддзеркалювати взаємозв'язок, взаємозумовленість, різнобічність, широту охоплення проблем. Комплексність розглядається як вимога враховувати взаємопов'язані фактори, що впливають на проблему обіймає переважно зв'язки одного чи суміжних рівнів ієрархічної структури певних проблем, систем, дій тобто повинна спиратися на вибіркові зв'язки. Загалом комплексність повинна відповідати комплексно-регіональному принципу організації ресурсокористування. Він полягає в контрольованому розвитку територіальних систем на основі конструювання оптимальних для кожного регіону параметрів середовища (природи, господарства, населення). Все це розглядається у взаємозв'язку й взаємозалежності [5; 7; 9-10].

Потрібно зазначити, що напрями та цілі оптимізації використання рекреаційних ресурсів формують відповідно до тих проблем і перешкод розвитку у сфері туризму, які повинні бути виявлені в певних територіальних утвореннях, а саме в даному випадку на території Харківського регіону. Для цього широко використовують метод аналізу сильних і слабких сторін, загроз і можливостей (SWOT-аналіз) ведення рекреаційної діяльності на території регіону з метою обґрунтування пріоритетних напрямів оптимізації використання його рекреаційних ресурсів.

В узагальненому вигляді під сильними сторонами маються на увазі наявні характеристики рекреаційних ресурсів, які дають певні конкурентні переваги в плані стійкого розвитку і організації рекреаційної діяльності.

Відповідно під слабкими сторонами маються на увазі ті характеристики, які перешкоджають стійкому розвитку рекреаційної діяльності.

При аналізі можливостей враховуються зовнішні і внутрішні чинники, які можуть сприяти розвитку рекреаційної діяльності.

У частині загрози - враховуються прогнози небажаних наслідків розвитку в результаті можливого несприятливого впливу чинників зовнішнього середовища і з урахуванням поточного стану навколишнього середовища.

Сильні сторони

1. Здебільшого рекреаційні природні та історико-культурні території та об'єкти перебувають у власності держави. Такий статус території дає певні переваги в плані стійкого розвитку, тому що формування державного правового механізму регулювання повинно гарантувати ведення рекреаційної й господарської діяльності у відповідності до визначених нормативів.

2. Гарна вивченість території у відношенні біологічної, ландшафтно-й культурно-історичної розмаїтості є надійною основою для прийняття рішень при плануванні, розвитку й моніторингу рекреаційної діяльності.

3. В регіоні є достатня кількість висококваліфікованих фахівців у сфері науки, й практики ведення рекреаційної діяльності, які здійснюють активне співробітництво, шляхом участі у наукових, практичних, інформаційних, іміджевих заходах та вирішенні спільних завдань при розробці комплексних проектів.

4. В регіоні наявна здебільшого, дешева робоча сила, більшість

населення у працездатному віці.

5. В регіоні представлені всі види рекреаційних ресурсів, потенціал яких можливо використати для розвитку різноманітних видів туризму і рекреації.

6. В регіоні сформована та працює структура відповідальна за розвиток туризму – ОКЗ «Харківський організаційно-методичний центр туризму».

Слабкі сторони

1. Механізм координації дій по розвитку туризму між представниками рекреаційної індустрії (заклади розміщення, транспортні компанії, екскурсійні підприємства, музейні установи, туристичні оператори) та органами місцевого самоврядування/ представниками територіальних громад й місцевих жителів налагоджений слабо, що прямо впливає на процеси планування й керування.

2. Незадовільна якість автомагістралей, що сполучають головні рекреаційні зони та провідні туристські об'єкти з місцями формування попиту.

3. У регіоні провідні ресурси туристської інфраструктури сконцентровані у одному великому центрі тяжіння, а саме місті Харкові та відповідно слабо розвинені в інших місцевостях.

4. Порівняно низький рівень поінформованості споживачів щодо наявних об'єктів та територій, а також сформованих пропозицій (наприклад, прокладених туристських маршрутів, маркованих екологічних стежок, наявних об'єктів відпочинкового та розважального, в тому числі екстремального характеру, діючих агросадиб і т. ін.) для здійснення рекреаційної діяльності.

5. Порівняно низький дохід (в порівнянні з виїзним туризмом), від організації туристсько-екскурсійної діяльності на території регіону для підприємств туризму.

6. Не розроблені механізми залучення додаткових засобів і інвестицій для цільового розвитку рекреаційної діяльності.

7. Недостатній розвиток малого й середнього бізнесу серед місцевого населення Харківській області (виготовлення сувенірної продукції, збір дикорослинної сировини, сільський туризм та ін.).

8. Концентрація економічної активності виключно навколо міських агломерацій.

9. Відсутність координації в галузі охорони навколишнього природного середовища.

10. Недостатній рівень соціальної інфраструктури на сільських територіях.

Можливості

1. Збільшення надходження податків та зборів до місцевих бюджетів обох країн.

2. Підвищення рівня зайнятості та доходів населення.

3. Розвиток рекреаційної діяльності сприяє формуванню регіональних центрів туризму.

4. Розвиток в'їзного та внутрішнього турпотоків.

5. Розвиток окремих видів туризму, зокрема сільського, екологічного, історико-культурного (пізнавального), релігійного, спортивного, навчального, ділового, медичного, санаторне-курортне лікування.

6. Відновлення і розвиток традиційних ремесел.

7. Реконструкція та реставрація історичних пам'ятників і культурних пам'яток регіону.

8. Приплив капіталу до регіону.

9. Зацікавленість об'єднаних територіальних громадах Харківщини у розвитку туризму та рекреації на своїх територіях.

Загрози.

1. Ініціативи, реалізовані через місцеві й регіональні адміністрації слабо сприймаються місцевим населенням й підприємцями.
2. Відсутність або незадовільний стан туристської інфраструктури в периферійних районах регіонів є однією із самих серйозних перешкод для розвитку всіх видів рекреаційної діяльності.
3. Нерозвинена та неврегульована методична база організації та нормування видів рекреаційної діяльності, що може призвести до неконтрольованого надвикористання природних ресурсів території.
4. Низький рівень фінансування державних об'єктів туристського інтересу (установи ПЗФ, музеї, історичні комплекси, парки садово-паркового мистецтва) .
5. Незадовільний стан об'єктів туристського показу, зокрема палацо-паркових комплексів.

На основі результатів проведеного SWOT-аналізу видається доцільним визначити основні пріоритетні напрями оптимізації використання рекреаційних ресурсів Харківського регіону, а саме, такі:

- Пріоритет 1 - Розвиток туристичної та супутньої інфраструктури;
- Пріоритет 2 – Оптимізація видової структури турпродуктів регіону на основі наявних рекреаційних ресурсів (розвиток спеціалізованих видів туризму, зокрема, сільського, екологічного, історико-культурного (пізнавального), релігійного, спортивного, навчального, ділового, медичного, санаторно-курортного)
- Пріоритет 3 – Науково-освітній та інформаційно-консультативний супровід раціонального використання рекреаційних ресурсів та розвитку туристичної сфери;
- Пріоритет 4 - Активізація роботи туристичних кластерів в територіальних громадах;
- Пріоритет 5 - Оптимізація використання рекреаційних ресурсів через ведення рекреаційного природокористування на засадах сталого

розвитку;

- Пріоритет 6 - Оптимізація регіонального регулювання сфери використання рекреаційних ресурсів;
- Пріоритет 7 - Створення сприятливого інвестиційного клімату у рекреаційній сфері регіону.

Література

1. Гавриленко О.П. Шляхи оптимізації територіальних рекреаційних систем Кіровоградщини. URL: [http://www.nbu.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/\[in=_scripts/ep.in\]](http://www.nbu.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/[in=_scripts/ep.in]).
2. Голубець М. А. Суть поняття оптимізації / М. А. Голубець // Антропогенні зміни біогеоценологічного покриву в Карпатському регіоні. Київ: Наук. думка, 1994. С. 113-119.
3. Захарова С. Г. Підвищення ефективності використання туристично-рекреаційних ресурсів країни. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
4. Кравців В.С., Гринів Л.С., Копач М.В., Кузик С.П. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери. Наукове видання. Львів: НАН України. ІРД НАН України. 1999. 78 с.
5. Колодницька Р. В. Оптимізація агроландшафтів на охоронних територіях Українських Карпат. URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/gt_2015_33_24.pdf.
6. Масляк П. О. Рекреаційна географія: навч. посіб. / П. О. Масляк. К.: Знання, 2008. 343 с.
7. Організаційно-економічний механізм регулювання розвитку рекреаційної системи регіону: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03/ І.В. Давиденко; Одес. держ. екон. ун-т. О., 2006. 19 с. укр.
8. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної

- географії / О. О. Бейдик. К.: «Палітра», 1997. 130 с.
9. Стеченко Д.М. Концептуальні засади використання системного підходу у дослідженнях рекреаційно-туристичного природокористування / Д.М. Стеченко, І.В. Безуглий // Регіональна економіка. 2008. № 4. С.72–79.
10. Шабардіна Ю.В. Раціональність використання потенціалу природно-рекреаційних ресурсів та їх вплив на економіку регіону. URL: [http://www.nbu.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/\[in=_scripts/ep.in](http://www.nbu.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/[in=_scripts/ep.in)